

ARKIV

UNIVERSITETETS KULTURHISTORISKE MUSEER Universitetet i Oslo		
Saksb.	16 MAI 2000	Kopi
Ark.:	0623	
Saksnr.	009625	Dok.nr.: 1

UNIVERSITETETS KULTURHISTORISKE MUSEER
Postboks 6762 St Olavs plass

N - 0130 OSLO

ANG FULLSTENDIG OVERSIKT OVER OLDSAKER I UNIVERSITETETS OLDSAKSSAMLING
FRA MODUM.

I forbindelse med arbeid med bygdebok for Modum har jeg gitt høy prioritet til arbeidet med en mest mulig fullstendig oversikt over det som finnes av oldsaker fra bygda.

Ved kryss - sjekk av kilder som Nicolaisen; Norske fornlevninger og Kulturminneregistreringen 1981- 1983 med Oldsakssamlingens utdrag av hovedkatalogen på Internett, har jeg blitt oppmerksom på at en rekke innleverte og registrerte oldsaker fra Modum ikke er med på Internett - katalogen.

Jeg ber med dette om fullstendig utskrift av hovedkatalogen for alle gjenstander Universitetets oldsakssamling har fra Modum.

Spesielt ber jeg om opplysninger om følgende katalognummer som ikke er med på Internett;

- C 77-78; «To økser av sten. Funnet før 1829 på Tveten». (gnr 98/-)
- C 241; «Spydodd av flint. Funnet i prestegjeldet før 1829.»
- C 845 - 848; «To glasserte lerurner. Funnet i eller før 1839 på Vestre Vikar.» (gnr 95/1)
- C 1034 « Bøyledannet redskap med vedhengende ringe». Disen gnr 27/1
- C 1358 «Pilelignende redskap. Funnet på Øren,(gnr 31/-) i eller før 1847.»

- C 2418 - 2420 «Tre små runde stenskiiver med hull i midten.» Gulrud (gnr 7/-)
- C 3026 - 3033 «Tveegget sverd, økseblad, osv . Funnet på Heggen prestegård i 1862.»
- C 16335 Nakkedel av skafthulløks gnr 35/4 Ilen / Bentsborg
- C 28329 Tverrøks bergart gnr 98/ 7 Tveiten/ Brevik
- C 28330 Tverrøks av leirskifer «
- C 28331 Tynnbladet tverrøks av skifrig bergart «
- C 28329 - 28331 ble innlevert sammen med C 28328 som er oppført i Internettkatalogen.
- C 30726 Tveegget sverd av jern gnr 31/2 Øren

Jeg er i avslutningsfasen av arbeidet med funnoversikten for steinbrukende tid og ber derfor om svar på overstående så fort som mulig.

Vikersund 10 04 2000

Med vennlig hilsen

Olav Sørensen

Adr; Rådhuset 3371 Vikersund
tel nr 32 78 93 14 / 32 78 80 53

Systematiske registreringer av fornminner har ikke tidligere blitt utført i noen deler av kommunen. Men en rekke oldtidsminner var kjent gjennom meldinger og innberetninger i Universitetets Oldsaksamlings topografiske arkiv og omtalt i eldre litteratur. Dette gjelder særlig en rekke gravfelt og de fleste bygdeborgene.

Av den grafiske fremstillingen fremgår det at man pr 1969 kjente til 3 steinalderboplasser. Men man har et rikt materiale både fra periodens eldre og yngre fase. Således synes alle avsnitt av yngre steinalder å være representert med hovedvekt på slutten av perioden (senneolitikum). Hovedmengden av funnene er imidlertid kommet inn til Oldsaksamlingen som løsfunn uten eksakte funnopplysninger, og det er en av årsakene til at så få boplasser ble lokalisert.

Helleristninger fra bronsealderen er ikke vanlige i innlandet. I Ringerike er det fra litteraturen kjent 3 skålgropsteiner. To skal ha ligget på Gullerud, (32/8) og en på Sætrang (100). Av disse er bare én gjenfunnet; den ligger som laftestein under låven på Gullerud (32/8).

Av gravrøyser ble i 1966-69 registrert 30. Blant disse bør særlig nevnes den som ligger på Vaker, 31/3, regnr. F67.481 F14 R1. Den har en praktfull beliggenhet med vidt utsyn over store deler av Ringerike og de vestenforliggende fjellene. Utsikten fra den er faktisk mer imponerende enn fra den kjente Kongens utsikt.

Gravrøysen, regnr. F66.426,302, på Haug nordre, 256/1, har ikke bare en praktfull beliggenhet ved bredden av Tyrifjorden. Den er også et ruvende fornminne med en diameter på 25m og en høyde mellom 3m og 6m. Stedet hvor den ligger heter Pengodden da en skatt skal være gravd ned i røysen ifølge tradisjonen.

Før ØK-registreringen kjente man til minst 286 gravhauger i kommunen. Det eksakte tallet er imidlertid ikke kjent, da eldre opptegetninger oppgir som oftest bare gravhauger, en mengde gravhauger o.l.

Man har kjennskap til 45 hauger eller røysen som er blitt fjernet.

Mange av haugene som var nevnt i eldre kilder, viste seg å være naturdannelser. Disse har fått betegnelsen "X" og fremgår ikke av endelig samkopi av ØK-kartene.

Også blant de registrerte gravhaugene er det enkelte som kan være tvilsomme som fornminner. Dette er i tilfelle angitt i registreringsrapporten.

Som det fremgår av den grafiske fremstillingen dominerer gravhauger og gravrøyser fornminnebestanden idet de utgjør ca 80% av denne.

Det er særlig 2 gravfelt som peker seg ut i kommunen. Det ene, regnr.F66.426.804 R2, ligger på Bråten, 48/1, Veien, 49/4 og Furulund av Veien, 49/58. Det andre, regnr F66,426.702 R3, finnes på lokaliteten Stavhella på Tanberg øvre, 38/1,7 og 44/25. Begge feltene er særlig verneverdige og hører derfor til de høyt prioriterte fornminnene.

UNIVERSITETETS
OLDSAKSAMLING
FREDERIKS GATE 2 - OSLO 1

ØK-registrering
1967

Gårds/bruksnavn	BREIEN
Gårdsnr./Bruksnr.	83/1
Kommune	RINGERIKE
Fylke	BUSKERUD
Sogn	Norderhov
Prestegjeld	Norderhov
Eier/Bruker Adr.	Helge Thams Breien Breien gård Ask 3500 Hønefoss

HAUG - ikke fornminne

(ØK: CH 050-5-4)

Reg. v/S. Sveinhaug, I. Abusdal, 03.08.1967

Kontroll v/E. Skjelsvik, 21.08.1967

Nr. X1. Flyfoto F66 426 604

Terrengets art. N-S-gående dal i elvebakkelandskap. Leirjord.
Utsikt. Glissen løvskog, gressmark. Utsikt mot Tyri-
fjorden i S-SØ.

Lokalitetsnavn. Ringshaugen i Ringsdalen.

Orientering. Ca. 275 m NNØ for tunet på gården. Inntil
og SØ for NØ-SV-gående gårdsvei.

Beskrivelse. Klart markert rund haug, ujevn i formen. I
toppen av haugen er gravd en grop, ca. 1 m
dyp, 2,5 m vid, fra denne fører en dyp sjakt
mot S, 9 m l, 1,5-2 m br. Merke etter graving
i kanten mot Ø.
Haugen er bevokst med spredte bjørketrær.
NØ-Ø for haugen gammelt elveleie som synes å
ha gått i N-S-retning og følger dalen.
Haugen løper ut i elveleiet mot N-S, og sidene
skråner her temmelig bratt. Haugens d ca. 24
m, h 2-5 m.
Haugen er en elvebakke og derfor

naturdannelse. Oppfattes som gravhaug.

Tradisjon. Sagnet sier at Kong Ring er begravet i haugen.

Litteratur. U.O. top.ark.: Brev juni 1909 fra Reinh. Breien, Skien? Her omtales flere hauger. Den registrerte er trolig en av disse.

II GRAVRØYS

Notert v/J.H. Larsen 21.12.1985

Flyfoto F.66.426.604

For ajourføring
ØK: EGGE CJ 050-5-3

Beskrivelse. Under befaring ved Birgitte Skar Christensen og Harald Jacobsen 16.11.1983 fant man 40 m V for Tyrifjorden og 110 m SSV for Oleruds hytte rundrøys, klart markert. Bygget av bruddstein. D 8 m, h 0,6 m.

Litteratur. UO top.ark. Innb. v/H. Jacobsen 17.11.1983.

UNIVERSITETETS
OLDSAKSAMLING
FREDERIKS GATE 2 - OSLO 1

ØK-registrering
1967

Gårds/bruks- navn	KINN
Gårdsnr./Bruksnr.	254/1
Kommune	RINGERIKE
Fylke	BUSKERUD
Sogn	Tyristrand
Prestegjeld	Hole
Eier/Bruker Adr.	Randi Kind Hallmann Furulundvn 7 3500 Hønefoss

I SAMLING GRAVRØYSER

ØK: TYRISTRAND
CH 049-5-4

Reg. v/T. Fjordholm og M. Kløvstad, 20.07.1967

Kontroll v/E. Skjelsvik, 24.07.1967

Nr. R1. Flyfoto F.66.426.402

Terrengets art.
Utsikt.

Lavtliggende bergknaus ved vannkanten, på SØ-
kanten av et skogkledd nes som stikker ut i
Tyrifjorden, S for og ned for bergplatå. Furu-
skog og lyngmark. Praktfullt utsyn over mot
Tyrifjorden, Norderhov i NØ, Frognøya og Røyse
i Ø, Modum i SØ og S.

Orientering.

Ca 625 m SØ for husene på gården.

Fornminnets art,
utstrekning.

Samling gravrøyser ØNØ-VSV 25 m, br 10 m.

Beskrivelse.

1. Rest av rundrøys, klart markert, opplagt på
berg. Bygget av mellomstor rundkamp og brudd-
stein. Utkastet slik at bare bunnsjiktet er
tilbake. Mosegrodd, stor furu i S-
kant. D ca 6 m, nåværende h ca 0,3 m.
Ca 10 m VSV for 1 og noe høyere oppe:
2. Rundrøys, klart markert, opplagt på berg.

Bygget av større rundkamp og bruddstein. Noe utkastet mot SØ. Av S-delen er bare bunnsjikt og kant tilbake. N-delen kan være intakt. Mosegrodd, mindre ospe- og furutrær. D ca 11 m, største h i NØ ca 1,3 m. Røysa har opprinnelig vært bygget omkring en ca 3 m l, ca 1 m br, ca 1 m h bergknaus. Bunnsjiktet i begge røysene er muligens enda intakt. Påvist av Arvid Granholm, 3503 Tyristrand.

Tidligere funn på brnr.

Steinøks innlevert ved registrering 17.07.1967, se F.66.426.402 X3, og steinøks, tidligere oppbevart på gården, nå bortkommet. Nærmere funnopplysninger om sistnevnte mangler.

Litteratur.

Ingen.

II FUNNSTED

(ØK: CH 049-5-4)

Reg. v/M. kløvstad, 19.07.1967

Nr. X3. Flyfoto F.66.426.402

Terrengets art.
Utsikt.

Leirbakke med dyrket mark, som i Ø, S og V faller av mot gamle elveleier som skjærer seg gjennom terrenget. Utsyn i Ø mot Røyse og Krokskogsåsen, i S mot Modum.

Orientering.

I tomten til hovedbygningen på gården.

Beskrivelse.

C.32055 Trinnøks av svart bergart, funnet i branntomt år 1923. Innlevert av Ove Kind, 3503 Tyristrand, som har oppbevart øksen.

Tidligere funn på brnr.

Ove Kind opplyser at det tidligere ble oppbevart nok en steinøks på gården (skafthulløks?) Nærmere funnomstendigheter ukjent. Bortkommet.

Litteratur.

Ingen.

III GRAVRØYS

ØK: TYRISTRAND
CH 049-5-4

Reg. v/G. Liestøl 16.11.1984

Nr R2 Flyfoto F66.426.402

- Terrengets art.   Bergknaus på SØ-siden av skogkledt nes i Tyrifjorden. Furu og lyngvegetasjon. Utsyn over Tyrifjorden i N,Ø og S.
- Utsikt.
- Orientering.   120 m NØ for NØ-ligste røys i F66.426.402 R1 på samme gård.
- Beskrivelse.   Rundrøys, klart markert og godt synlig i terrenget. Bygget av mellomstore bruddstein, lagt på fast Ø-hellende berg. Ø-siden av røysa er litt utrast og betraktelig lavere enn den andre halve del. Plyndringsgrop. En furu i røysas sentrum. D 7 m, h 0,5 m.
- Litteratur.   UO top.ark., brev fra Arild Granholm 27.08.1967.

UNIVERSITETETS
OLDSAKSAMLING
FREDERIKS GATE 2 - OSLO 1

ØK-registrering
1967

Gårds/bruks- navn	BJØRNEBO AV HOLLERUD
Gårdsnr./Bruksnr.	255/45
Kommune	RINGERIKE
Fylke	BUSKERUD
Sogn	Tyristrand
Prestegjeld	Hole
Eier/Bruker Adr.	Olaug Mathisen Westye Egebergsgt 4c 0177 Oslo 1

GRAVRØYSER - FJERNET

(ØK: CH 049-5-4)

Reg. v/T. Fjordholm, M. Kløvstad, 20.07.1967.

Nr. X5 Flyfoto F.66.426.402.

Terrengets art. Ø-brinken av nes som stikker ut i Tyrifjorden.
Utsikt. Bergknaus med grasmark og blandingsskog - ves-
entlig furu. Praktfullt utsyn over Tyrifjorden
mot Norderhov i NØ, Røyse og Frognøya i Ø,
Krokshaga i NØ og SØ, Modum i SØ og S.

Lokalitetsnavn. Skjærshaugen.

Orientering. Ca. 3 m Ø for hytta på eiendommen.

Beskrivelse. Gravrøys, fjernet ved hyttebygging 1942/43.
Stein fra røyseren brukt i grunnmuren under hytta
og til steingard langs tomten.
Røyseren skal ha vært avlang, orientert N-S.
Bygget av rundkamp og bruddstein, opplagt på
berg. Lengde anslagsvis 6 m, bredde 4 m.
Ytterligere 2 røyser lå på dette neset ned mot
vannet. Også de er blitt fjernet ved hyttebygg-
ing.

Opplysninger ved fru Magnhild Hagen, Tyristrand,

som også påviste stedet der en av røysene lå.

Litteratur.

Ingen.

UNIVERSITETETS
OLDSAKSAMLING
FREDERIKS GATE 2 - OSLO 1

ØK-registrering
1967

Gårds/bruks- navn	HAUG NORDRE
Gårdsnr./Bruksnr.	256/1
Kommune	RINGERIKE
Fylke	BUSKERUD
Sogn	Tyristrand
Prestegjeld	Hole
Eier/Bruker Adr.	Hans Jørgen Schinnes Kristine Bonnevie v 2 0592 Oslo 5

*GRAVRØYS

ØK: HAUGSTANGEN
CH 048-5-2

Reg. v/M. Kløvstad, 27.06.1967.
Kontroll v/E. Skjelsvik, 25.07.1967.
Nr. R1 Flyfoto F.66.426.302.

Terrengets art. Lavtliggende bergknaus som stikker ut i Tyri-
fjorden som en odde. Blandingsskog, lyng- og
utsikt. grasmark. Praktfullt rundskue over Tyrifjorden
med Norderhov i NØ, Røyse og Frognøya i Ø,
Modum i SØ, Vikersund i S. Mot horisonten i NNØ
utsyn mot høye åser i Jevnaker, mot horisonten
i NØ, Ø og SØ Kroghskogen med bl.a. Ringkollen
og Gyrihaugen.

Lokalitetsnavn. "Pengodden".

Orientering. Ca. 900 m ØSØ for husene på gården ved bredden
av Tyrifjorden, ca. 10 m inn og opp fra vann-
kanten. I trig.pkt. F 34.23.

Beskrivelse. På pynten av odden, opplagt på berget. Rund-
røys, klart markert, regelmessig form, bygget
av bruddstein og rundkamp. Delvis overtorvet.
I røysens midtparti krater, ca. 9 m i d og an-
slagsvis 3-3,5 m dypt. Fra krateret er gravet

sjakt mot ØSØ, ca 12 m l, 3 m h og 1 - 2 m dyp. Sjakten fortsetter Ø-over, en 6 m l, 2 m br og 0,5 m h overtorvet steinvoll, hvis Ø-ende faller bratt av mot vannkanten. I røysens N-del er en forholdsvis grunn forsenkning. 4m l, 2 m br og 0,75 - 1 m dyp, hvorfra det er utkastet en del stein i røysens N-kant. Røysen er mosegrodd, temmelig tett bevokst med furutrær og enkelte grantrær og løvbusker. D ca 25 m, h i S og SØ 5 - 6 m, ellers 3 - 4 m. Et par m Ø for steinvollen trigonometrisk punkt.

MadsSchinnes opplyser at halvparten av en helle med "skrifttegn" ble funnet dypt nede i røysens midtparti. Den skal være innmurt i grunnmuren til bryggerhuset, men det kan ikke påvises hvor den ligger.

Den andre halvparten av hellen skal være kastet i Tyrifjorden.

Tradisjon.

Sagn om at det skal være nedgravd en skatt i røysen.

Litteratur.

Ab 1889 s 149. Brev av 05.05.1933 i UO top.ark. fra A. Viljugrein.

G. Tveiten: Hole herred s 228.

UNIVERSITETETS
OLDSAKSAMLING
FREDERIKS GATE 2 - OSLO 1

ØK-registrering
1967

Gårds/bruks- navn	NAKKERUD
Gårdsnr./Bruksnr.	262/10,11
Kommune	RINGERIKE
Fylke	BUSKERUD
Sogn	Tyristrand
Prestegjeld	Hole
Eier/Bruker Adr.	Johannes Tufte Nakkerud 3503 Tyristrand

GRAVRØYS

Reg. v/M. Kløvstad, 03.07.1967

Kontroll v/E. Skjelsvik, 25.07.1967

Nr. R2 Flyfoto F.66.426.302

ØK: NAKKERUD
CH 048-5-1

Terrengets art. SØ-kanten av et skogkledd nes som stikker ut i
Utsikt. Tyrifjorden, i hellingen ut mot fjord-
den. Berggrunn med tynt jorddekke og barskog.
Praktfullt utsyn mot NØ, Ø og SV over Tyrifjor-
den med Bønsnes og Frognøya i ØNØ. Krogskogen i
Ø og SØ. Modum i S.

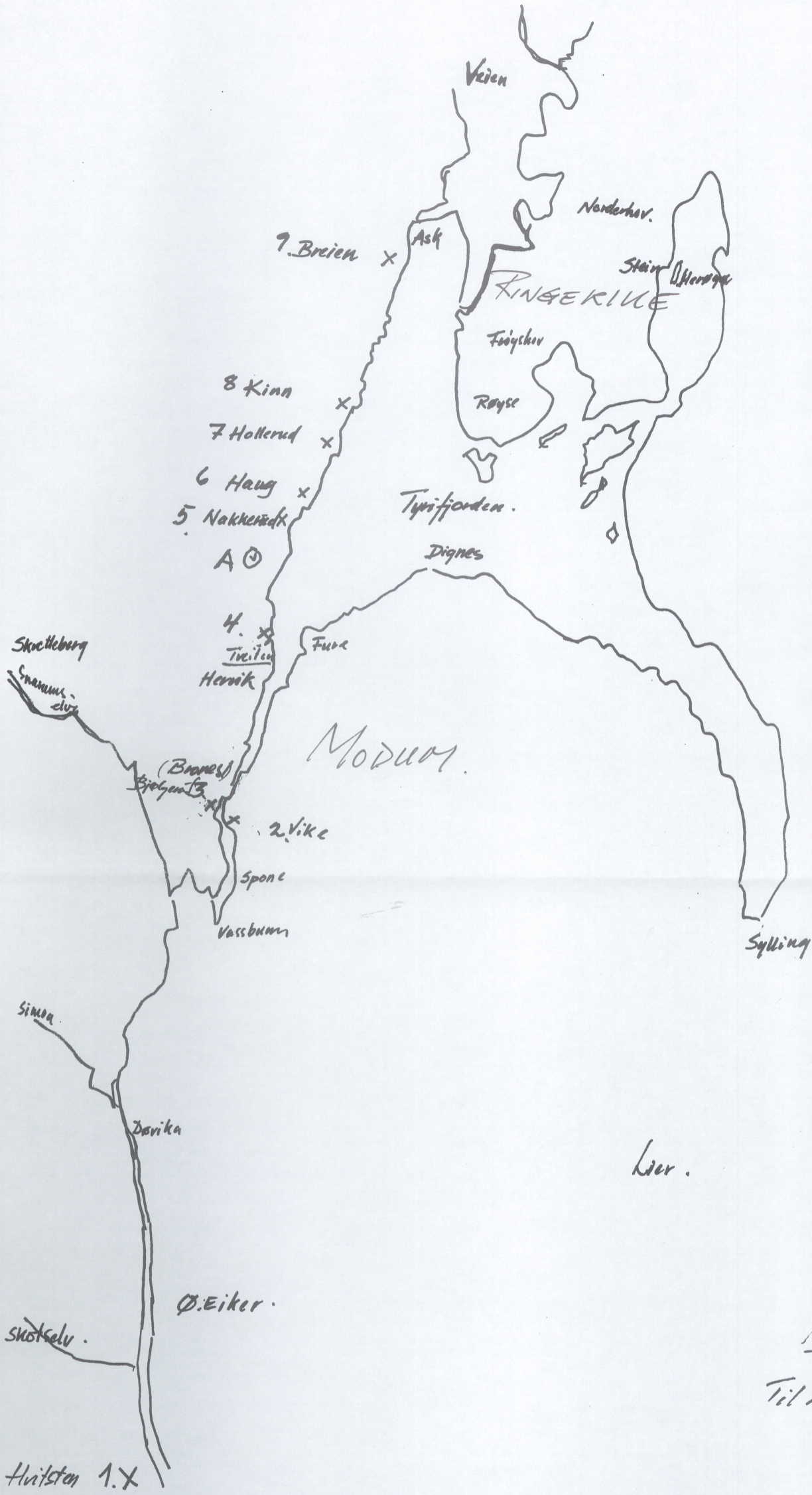
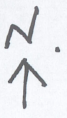
Orientering. 15 m NV for og opp for strandkanten, ca. 250 m
NØ for husene på Tangen 264/14,87.

Beskrivelse. Rundrøys, klart markert i N, Ø og S, i V går den
nesten i ett med terrenget. Bygget av mellom-
stor bruddstein, opplagt på berg. Noe utkastet
i V-kant, ellers muligens urørt. Mosegrodd, be-
vokst med mindre granbusker, gransnar i røysens
NV-del.

D ca. 9 m, største h mot SØ ca. 1 m.

Røysens beliggenhet minner sterkt om beliggen-
heten for røysen på "Pengodden" på Haug nordre
(256/1)(426.302 R1).

Litteratur. Ingen.

Gravruyer langs Drammens vassdraget og vestsida av Tynnfjorden.

1. Hvitsten (røysfelt)
2. Ø. Vike (røysfelt)
3. Brones (1 røys)
(Bjølquist)
4. Tveiten. (røysfelt)
5. Nakkerud (1 røys)
6. Haug (1 røys)
7. Hollerud (1 røys)
8. Hollerud (3 røys)
9. Breien (1 røys)
- A. Ⓢ Fjell Fjernet røys langs den (auttalt) eldste vitrasen på vestsida av Tynnfj.

Kilder: Bygdebok for Ø. Eiker . I
(Ø. Koch Johansen)

Fornminnereg. Modum 1981-83.

Fornminnereg. Ringerike 1961

Oppl. fra Ringerike Museum

Os. 22/8-03.

Merknadertil røys 2, 3, 4 og A.

Til 2. Vauselege røys. Men plassering langs elvestubben kan ha ført til fjerning av stein til bygging av lensekar (Fornminnereg. 0005 - 0008)

Til 3. Ganske lita røys, men lagt på godt synlig sted langs den sida av Bergsjø som var lettast å se (for stoppe) kan også ha blitt utsatt for lensebygging.
(Fornminnereg. 0011)

Til 4. Minst ei av røysene har plassering og størrelse som gir den "markeringsstatus".
(Fornminnereg. 0049 - 0050)

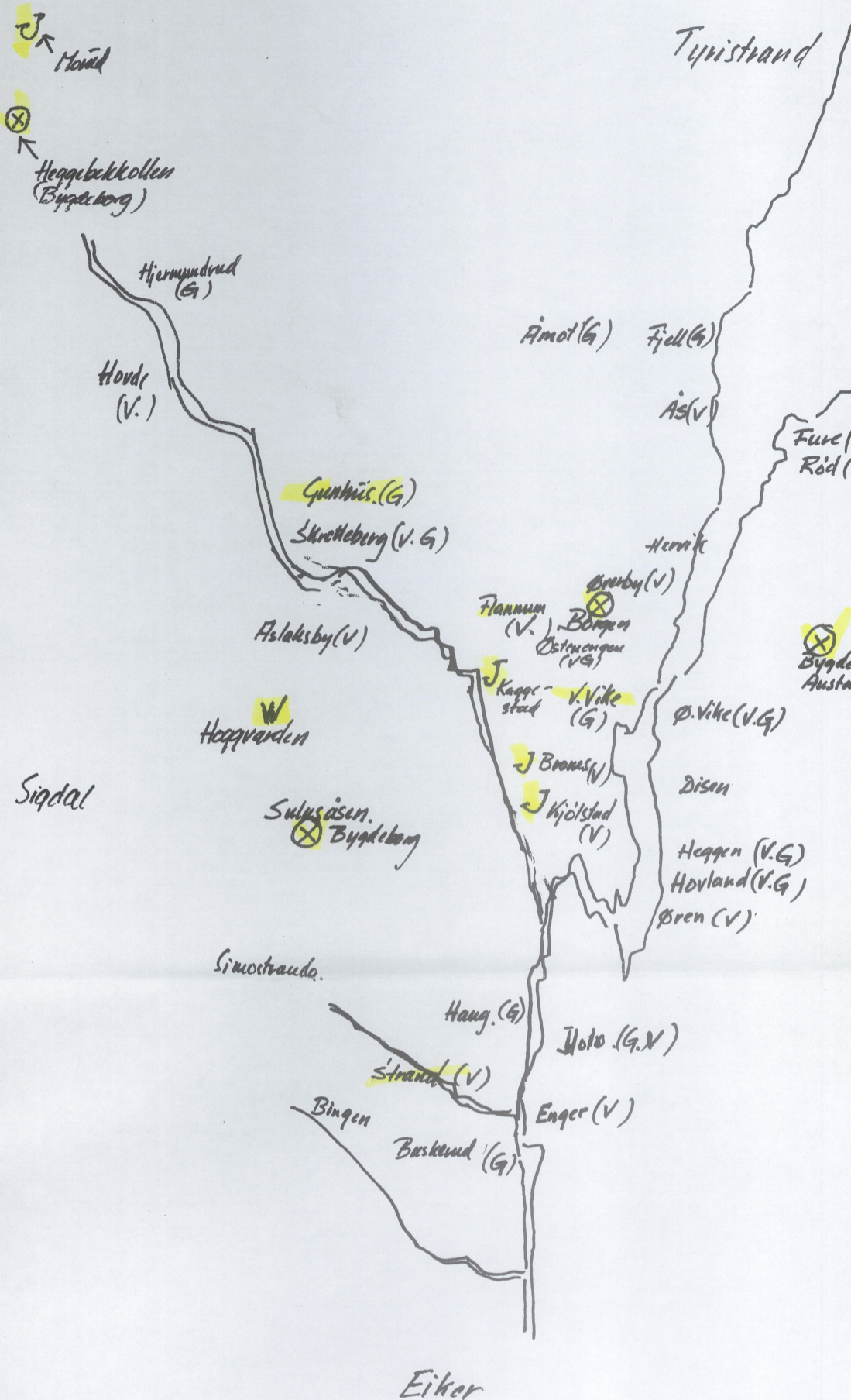
A. Omtalt i fornminnereg. uten nr. under går 105/1 Fjell. Det ligger to store hauger av grov rundstein som skal være fra haugen i jordkanten på gården

Vedlegg ..... 2 ..... / Tilhører
Sak: 00/9628-1 .....

Modum; Jernalder

RINGERIUE

→ Gyri- W hauger.

Eldre jernalder

Våpenfunn

Flannum (C 25808 a-c)
gar 79

Strand (C 7207-7211)
gar 57

Gravfunn:

1. Sigelbredåsen / Gunhús gar 154
Tre gravhauger, funn E 29073-75)
Braunflak. (-14 dot.
130-400 ekr.
(65% samr. 230-350 ekr)

2. V. Vike (845-848) E.j.a.

Bygdeborger (4) Austadmarka (gar 26)
Sulusåsen (gar 62), Heggelbekkollen (gar 146)
Borgen gar 96 (Eternærret)

Varder (2)

Hoggvarden, Hovlandsvarden.

Funnene, eldre ja.

Kaggstad gar 77 (Modum bos)
Brones gar 87
Kjølstad gar 88
Morid gar 145

Våpenfunn V (Egen liste)
Gravhauger G
Bygdeborger W
Varder W

Vedlegg ³ / Tilhører
Sak: 00/9628-1

UNIVERSITETETS KULTURHISTORISKE MUSEER Universitetet i Oslo		
Saksb.	11 SEPT. 2003	Kopi
LGU	Ark.: 0623	
Saksnr. 00/9628	Dok.nr. 3	

ARKIV

Modum kommune
3371 Vikersund
v. Olav Sørensen

Universitetets kulturhistoriske museer
Oldsakssamlingen.
Lil Gustafson

ANG JERNALDEREN PÅ MODUM.

Takk for sist. Det inngir respekt på bygda med slik innsatsvilje som du demonstrerer i felten! Jeg sitter og samler tråder for å skrive om Modum fra 4-500 tallet og framover, og tenkte du kanskje kunne ha nytte av noe av dette i dine betraktninger om Ringerike. Modum er jo det sør- vestre hjørnet av Ringeriksområdet og en av veiene til sjøen.

Det gamle *dialekt skillet* mellom *vikværsk* og *opplandsk* går forresten lengst sør på Modum. Jeg sender oversikten i bygdebok - manuset som omhandler registreringer av jernvinne, samt en oversikt over våpenfunn. I den inngår også tre etterregistreringer og Fure- funnet, som er i privat eie.

Registreringsrapportene for etterregistreringene og skannede bilder av Furefunnet har jeg sendt til Ellen Høgård Hofseth, så om du er interessert kan du se dem der.

Ellers legger jeg ved et par oversikter jeg har laget «til innvortes bruk» for det jeg holder på med om Modum i øyeblikket. Det ville være hyggelig om du hadde nytte av dem.

Vikersund 10.09 03

Med hilsen

Olav Sørensen.

VÅPENFUNN.

Oversikt over våpenfunn fra jernalder.

Gård	gnr br nr	Type funn	Datering/ merknad.
<i>Fure, g nr 14</i>		Sammenblandet funn fra to gravhauger. Sverd, type C. Øks, type E. Spyd, type K. Piler, seks stk. Ringbrynje, fragmentarisk. Skjoldbule, type R 564 Andre funn fra samme sted; Munnbitt. (til hest) Rangle, type R 462.	8 - 900 e. Kr. 900- 1000 e. Kr. 900- 1000 e. Kr., Vikingtid, 800- 1000 e. Kr. Ikke datert 9. århundre, helst 800- 850 Ikke datert 800- 900 e. Kr.
		To pilespisser, type no. 539. (C 12265) «- efter Sigende sammen med en Kobberkjedel med brænde Ben».	Vikingtid
<i>Rød, g nr 16/2</i>		Sverd. Helst type Q Lanse	900- 1000 e. Kr.(A 116) (A 117)
<i>Vike, østre g nr 25</i>		Sammenblandet funn fra flere gravrøyser på Kråkholmen og Øya. (C 33251 a- q.) Piler, sju stk. Type R539 Pil. Type R 541 Bissel	Vikingtid « » « »
		I tillegg ble det funnet en svivel, to bor, en høvel, en celt, to kniver, ei saks, en sigd, en ljå, to beslag og to spiker. Alt datert til vikingtid.	
<i>Disen, g nr 27</i>		Rangle (C 1034)	Ikke datert. Helst type R460-461. 750- 850 e. Kr.
<i>Heggen, g nr 28</i>		Gravfunn fra hagen på prestegården. (C 3026- 3033) Sverd Øks Spyd Pil Skjoldbule Bissel Rangle	Vikingtid, 800- 1000 e. Kr. « » « » « » « » « » « »
		I tillegg ble det funnet et kar av jern, en stekepanne, en skjerding (et kar) og to spenner.	
<i>Hovland, g nr 30/2</i>		Sammenblandet funn fra en eller flere gravhauger. (C 24458) Øks. Type A Øks. Type A Skjoldbule. R 562 Underhjal til tveegget sverd. Ant. type H Pilespisser av jern, to stk. R 539 Munnbitt, to stk. R 570	700- 800 e. Kr. D.s. 850- 950 e. Kr. 850- 950 e. Kr. Vikingtid -
		I tillegg ble det funnet to sigder av jern og et ildstål.	
<i>Øren, g nr 31</i>		Sverd, tveegget. (C 30726)	Vikingtid.
<i>Holo g nr 51</i> <i>Enger, g nr 53</i>		Spydspiss (A 64) Spydspiss (C 7212) Spydspiss Type R 541 (C 35945)	Jernalder. Yngre jernalder. Yngre jernalder

2.

<i>Stranden, g nr 57</i> <i>Aslaksby g nr 69</i>	Spydspisser, fem stk. (C7207 - 7211) Øks (C 24839) <i>«Fundet sammen med en nu bortkommet spydspiss» -.</i>	Eldre jernalder Merovingertid, 7- 800 e. Kr.
<i>Skretteberg</i>	Pil (C 32622) Pil (C 32494)	Vikingtid Vikingtid
<i>Flannum g nr 79/20</i> <i>(Flannumshaugen)</i>	Spydspiss av jern, type R 208.(C25808a) Spydspiss av jern, type R 212.(« « ,b) Spydspiss av jern, type R 212. (« « ,c)	Eldre jernalder « « « «
<i>Østenengen, g nr 82</i> <i>Brones, g nr 87</i> <i>Kjølstad, g nr 88</i> <i>Aas, g nr 103</i>	Øks (C 14970) Øks , type K. (C 35120) Sverdknapp (DT 3422) Spydspisser, to stk. Type R 532 og 529. (C 20508 a-b)	Yngre jernalder. 900- 1000 e. Kr.
<i>Øverby, g nr 113</i>	Øks (C 18510)	Vikingtid Vikingtid
<i>Hovde, g nr 151</i>	Sverd, enegget. Type R 490 (C 15971)	Vikingtid

1.

«Med hammar og tång, sa moingen!»

JERN.

Folkelig tradisjon.

Til for ca 50 år siden sa eldre folk «jarn» eller «jønn» på Modum. På oldnorsk hette det også jarn eller i^arn. Dialektordet for å utvinne jern var «jarnblester», og rundt på bygda var det enkelte eldre redskaper som jernstaurer, ambolter og tener som eierne mente var laget av «myrmælm» eller smidd om av gammel redskap av slikt jern.

Stedsnavn i tilknytning til forekomst og utvinning av jern er bevart i «Jarnmyra» og «Raubekk» ved Modum Bad, muligens også i plassnavnet «Jønnbekk» mellom Østenengen og Flattum nord for Vikersund og Raumyr øst for Sandungen i Snarums- Holleia. Gårdsnavnet Kaggestad og «Kølamyra», som er navnet på myra over Bjølgerud- og Bronesmoene kan kanskje også knyttes til jernutvinning.

I 1920- og 30 åra samlet J. A. Samuelsen litt om tradisjon knyttet til jernutvinning i Bøen krets og rundt Modum Bad. Samuelsen var lærer på Bøen. Det var frasagn om og dels spor etter jernblester på Bergan, (g nr 67), Skuterud (g nr 68) og Ødegården, (g nr 70) og « i Badet». Men ingen kunne da si noe om når eller hvordan dette hadde foregått.

Jernvinne- registrering.

I arkeologisk litteratur er *jernvinne* blitt det gjengse faguttrykket for utvinning av jern. Det har opphav i skriftlige kilder fra middelalderen, og er kommet i gjenbruk i nyere tid. (*Vinne = onn, - et heltidsarbeid som gjerne utføres på ei bestemt årstid*).

I fornminne - registreringen i 1981- 84 ble det registrert *jernvinner* på to steder, ved Modum Bad, (Kaggestad g nr 77/1, fornminnenr. 0001 og 0002) og i Morud skog (gnr145/1, fornminnenr 0028).

I forbindelse med arbeid med bygdebok er det lagt ned betydelige anstrengelser i grundigere registreringer av spor etter jern - utvinning. Resultatet er gitt nedenfor i tabell- form.

OVERSIKT OVER REGISTRERTE JERNVINNE- LOKALITETER I MODUM.

Oversikten er områdevis, men gårds og bruksnummer er angitt; Videre er angitt *type slag* og om lokaliteten kan ha vært brukt en eller flere ganger.

På noen av lokalitetene er det foretatt C-14 dateringer. Her er prøveresultatet angitt.

Lokalitet	Type slag	Slagmengde	Datering
<i>I. Modum Bad ; Kaggestad 77/1 (lok 1- 7), Brunsmoen 87/20 (lok. 8)</i>			
Lokalite 1. Sanabakken	<i>Slaggblokker</i>	To slaggblokker, ca 20- 40kg.	Eldre enn ca 700e. Kr.
Lokalitet 2. Sanabakken	<i>Tappeslagg</i>	Liten slagghaug, 8x10m Høyde inntil 50 cm.	C-14 ; 800 +/-120 e. Kr.
Lokalitet 3. Sanabakken	<i>Tappeslagg</i>	Liten slagghaug 8x10m Høyde inntil 50 cm.	C -14; 800 +/-50 e. Kr.
Lokalitet 4. Olavskirken (Fornminne nr 0002)	<i>Tappeslagg og slaggblokker.</i>	Stort slaggflak ca 20x60m Rester etter minst to <i>sjaktovner</i> .	Ant. flere bruksperioder før/etter 700 e.Kr.
Lokalitet 5. Sorte Hav (Fornminne nr 0001)	<i>Slaggblokker</i>	Slaggblokker i stor haug. Rester etter minst en <i>gropsjaktovn</i> .	Eldre enn 700 e. Kr.
Lokalitet 6. Sorte Hav	<i>Tappeslagg</i>	Lite slaggflak og malm - lager under markoverfl.	C-14; Fra malmlager; 1550 e. Kr.

2.

Modum Bad (forts.)

Lokalitet	Type slag	Slagmengde	Datering
Lokalitet 7. Verdens ende.	Tappeslagg og slaggblokker.	Stort slagglak, delvis utpløyd.	Alder; Ant. flere bruksperioder før/etter 700 e. Kr.
Lokalitet 8. Bronesmoen	Tappeslagg	Slagglak ca 10x10m unde markoverflate.	Etter 700 e. Kr.

Det er *kullgroper* i umiddelbar nærhet av lokalitetene fire, seks og åtte. Det er muntlig tradisjon for at det var (kull?) groper «hele veien sørover i parken». (Pers. meddelelse til forfatteren av Johan Edgren født i 1911.) Videre var det flere slagglak i Myren. (g nr 90/17. De lå ved et lite tjern i et dalsøkk, («Hvelven.») ca 100 m SV for «Jønmyra». Slagglakene ble fjernet ved planering ca 1980. (Pers. meddelelse til forfatteren av eieren, Hans Edgren.)

Tidligere har Universitetets oldsakssamling tatt ut slaggrøver fra lokalitet 5 (C 36004), datert til eldre jernalder.

II. Brones. Brones, g nr 87/ 6 og 87/24.

Lokalitet 1. Myrene, N. Brones	Begge slaggtyper	Slagglak ca 14x 14m Inntil 15cm tykt. Rester av sjaktovn.	Før 700 e. Kr. 1) (og etter 700?)
Lokalitet 2. Sandbakken.	Tappeslagg	Tynnt slagglak ca 5x10m 5- 10 cm under mark - overflaten.	Etter 700 e. Kr.
Lokalitet 3. Jordet «nordom dammane.»	Antakelig begge slaggtyper.	Utpløyd slagglak.	Før 700 e. Kr. 1)

Ved lokalitet 1 er flere kullgroper i avstand fra 50- 100 m. Ved lokalitet 2 er det flere kullgroper 5- 25 m fra jernvinneplassen. I tillegg er det en *røsteplass/ eller malm - lager* ca 7m nord for slagglaket. Røsteplassen har utstrekning ca 6x 3,5 m.

Lokalitetene ligger henholdsvis 450, 300 og 100 m fra det gamle tunområdet på Brones. (g nr 87/ 21,25)

Ca 75 m SSØ for tunområdet var det tidligere rester etter sjaktovn med side - heller av meneaitt.

Videre er det registrert tre røsteplasser på 87/6 og en røsteplass på 87/1, alle et stykke unna lokalitetene beskrevet ovenfor.

1) Universitetets oldsakssamling har tatt ut to slaggrøver, (C 36005 a, b) fra disse lokalitetene. De er datert til eldre jernalder.

III. Kjølstad med Holgersmoen. Kjølstad gnr 88/ 6, 12,13 og 74.

Lokalitet 1 «Haugen»	Tappeslagg	Stor slagghaug ca 15x25 m utover skråning. Inntil ca 50 cm tykk. Rester av minst to sjaktovner i overkant av slagghaugen.	Etter 700 e. Kr.
Lokalitet 2. «Øvre kant»	Tappeslagg	Lite slagglak ca 10x5 m under markoverflaten.	Etter 700 e. Kr.
Lokalitet 3. «Etter stien»	Tappeslagg	Lite slagglak ca 8x5 m. under markoverflaten.	Etter 700 e. Kr.
Lokalitet 4. «I jordekanten»	Tappeslagg	Lite slagglak under markoverflaten.	Etter 700 e. Kr.
Lokalitet 5. «På jordet»	Tappeslagg	Utpløyd slagglak	Etter 700 e. Kr.
Lokalitet 6. «Røsteplassen»	Kullblandet magnetisk røstemalm på sandbrink over <i>rauvelle</i> .		C-14; ca 1550 e. Kr.

Det er kullgroper i umiddelbar nærhet av lokalitet 1, 2 og 3. På lokalitet 3 er det røsteplass/ malmlager helt inn til slagglaket.

I jordekanten i Holgersmoen ligger det flere steinheller av meneaitt. Disse tolkes som sideheller til sjaktovn. På Modum finnes denne steinsorten bare i «Kløyv - kanten» på østsida av Bergsjø.

To kullgroper på Furumo, ca 900 m i luftlinje fra Holgersmoen, er datert til ca 960 e. Kr. og ca 1535 e. Kr.

Avstanden til gårdsbebyggelsen på Kjølstad, g nr 88/2 og 88/6 er ca 1,5 km.

På 88/6 oppbevares en *jernklump*; en *råjernlupp* på hele 17,9 kg. En lokalitet ved bekken sør for gården heter «i Smiun». (Pers. meddelelse til forfatteren av Olav Kaldager, tidligere eier av 88/6.)

Det lå heller av meneaitt to steder i åker- reina mot Kjølstadbekken ca 75 m Ø for Smiun.

Lokalitet	Type slag	Slaggmengde	Datering
<i>IV. Morud</i> Morud g nr 1.			
Lokalitet 1. Under Sværfjellmoen Forminne nr. 0028	Slaggblokker	Slagghaug, svak forhøyning i terrenget.	Før 700 e. Kr.
Lokalitet 2. Under Kvernudmoen	Slaggblokker	Stor, kjegleformet slagghaug. Anslag; 10- 20 m ²	C14; 330 e. Kr.
Lokalitet 3. Under Kvernudmoen	Malm lager/ røsteplass	Kullblandet røste- malm (- og ei krittpipe!)	C14; 1680 e. Kr.

Lokaliteter kan ha gått tapt i forbindelse med planering av fellesbeitet i Struterud.

Det er samlinger av små, runde kullgroper ca 50 m fra lokalitet 1, og tilsvarende ca 200 m fra lokalitet 2. I tillegg er det mange større, stort sett ovale kullgroper i hele området. På de oppdyrkede områdene på Kvernud (gnr 144/ 12) og Struterud (145/1 og 145/10), er det flere utpøyde kullflak, antakelig etter kullmiler.

Ser en bort fra plassene, er avstanden til nærmeste gårdsbebyggelse i Morud og Lia ca 900m i luftlinje. Ved Lia ligger *to gravhauger*, (forminne nr. 0027) av arkeolog Harald Jacobsen vurdert til å ha mulig alder ca 400e. Kr.

V. Gubberud Øvrejordet g nr 163/12

Lokalitet 1. «Gardstaen» Tappeslag/ Smieslagg (?) Tynt slagglak ca 15x 15 m Etter 700 e. Kr.
Forholdsviis store klumper
lett slag, dels glassaktig overflate.
Ligger delvis på dyrket mark.

Kullgroper i avstand ca 50 m fra lokaliteten.

VI. Steder med spor etter, eller frasagn om jernvinne.

- Såstad g nr 152/ 1.* Slagglak på bakkekant ca 100 m V for tunet. Fjernet ved planering. Funn av *en* slagglak av tappeslagg. Det er jernutfelling i et myrdrag i dalen ca 150 m V for tunet. (Opplysninger om lokaliteten og innlevert slagglak fra Torbjørn Hovde, tidligere eier av gården.)
- Glømme g nr 149/1* Slagghaug med diameter antakelig 3-4 m vest for tunet mot skogkanten. Fjernet ved planering. Det kan ha stått smie på stedet. (Pers. meddelelse til forfatteren fra Gulbrand Næss, tidligere eier av gården.)
- Korsbøen gnr 146/1.* Jernutfelling og flere kullgroper i Skoleåsen. Funn av en klump tappeslagg, eventuelt smieslagg på jordet Ø. for åsen. Jordet er delvis planert.

Kommentar til oppstillingen;

I kolonne to er det skilt mellom slaggblokker og tappeslagg. Slagget er avfallsproduktet fra jernutvinningen, og kan deles i disse to hovedtypene etter smelteteknikken som er brukt. Den tekniske endringen mener en skjedde ca 650/ 700 e. Kr. Det er derfor sammenheng mellom slaggtipe og alder. Slaggblokker gir datering til før 700, tappeslagg til etter dette årstallet.

Som det går fram av tabellen, er det datert jernutvinning på Modum gjennom nesten 1 400 år, fra ca 330 e. Kr. til 1680. Disse dateringene må ikke oppfattes verken som nedre eller øvre grenser for utvinning av jern i bygda vår.

Det er nok å minne om indisiene i pollenanalysene fra Sponevollen om *myrslått* på 400- tallet f. Kr. Slik virksomhet må ha forutsatt egg- redskap av jern.

4.

Modum er ei bygd som ligger sentralt på Østlandet. Det er derfor ikke forbausende at det utvunnet jern her på 300- tallet. At de fortsatte å utvinne myrmalm også etter at jernverkene var kommet i gang, kan antakelig ses som et tegn på at jernblestring var en godt innarbeidet virksomhet. Hassel jernverk kom i drift i 1649.

Selv om det er lagt ned forholdsvis mye arbeid i registreringer, er det heller ikke realistisk å tro at en har funnet alle eller de fleste restene etter denne virksomheten.

At det finnes jern i grunnen er første forutsetning for at det kan felles ut myrmalm. På Modum er det registrert jernforekomster i fjell på hele 15 steder. Muligheten for utfelling av jern i myr foreligger derfor antakelig på flere steder enn der det så langt er registrert jernutvinning.